

Матеріали Шостої Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича «Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє» ТНТУ імені Івана Пулюя, (Тернопіль, 6 квітня 2017 року)

УДК 336.741

Ольга Владимир

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ УКРАЇНИ

Olha Vladymyr

HISTORICAL ASPECTS OF DEVELOPING OF THE UKRAINIAN NATIONAL CURRENCY

Склалося так, що одним із атрибутів, які характеризують ту чи іншу країну, окрім культури, мови, звичаїв і традицій, архітектурної спадщини та природних особливостей, є національна грошова одиниця. У сучасному світі, де міжнародний туризм посідає третє місце за величиною доходу від загальносвітового експорту товарів і послуг [1], й надалі набирає популярності, національна грошова одиниця є тим атрибутом, який одним із перших презентує країну туристу. Тому особливу увагу слід звертати не лише на дизайн та якість банкнот і монет, але і на історичні особливості їх розвитку та найменування.

У кожної держави є своя історія виникнення і розвитку національної грошової одиниці. Якщо досліджувати процеси творення грошового обігу на території нашої держави, то слід звернути увагу на те, що у різні часи в обігу, окрім національних, перебували грошові знаки й інших держав: у добу античності – римські та давньогрецькі монети; у литовську добу – литовські монети; в часи панування Речі Посполитої – польські; а в роки Російської імперії та у радянську добу – російські рублі.

Власні грошові знаки перебували в обігу ще в роки Київської Русі. Перші давньоруські монети (златники і срібляники) з'явилися за часів Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Срібляники Святополка стали останніми давньоруськими монетами у класичному розумінні. Натомість функції засобів купівлі-продажу у великих транзакціях і накопичення скарбів з середини XI ст. поступово перебрали монетні гривні – злитки срібла (рідше золота) стандартних форм і ваги.

Вперше слово „гривня” зустрічається у літописі „Повісті минулих літ”(1110 р.) при описі подій 882 року.

У давнину слово „гривня” мало кілька значень.

Гривня лічильна – означала певну кількість срібних монет, гривня вагова – означала точну вагу срібла або золота. Сам термін „гривня” походить від слова „грива” (загриво, шия) – прикраси з золота або срібла у вигляді обруча, що носили знатні люди на шії (на „загривку”) [2].

Ряд нумізматів зійшлися на тому, що місце монет в обігу Русі XII – XIII ст. посіли монетні гривні – масивні злитки срібла, що мали строго визначену форму і вагу (від 140г до 204г залежно від типу: київські, чернігівські, новгородські і інші). Щоби зробити дрібні покупки, від злитку гривні відрубували менші шматки. Монетні гривні обертались як правило в середовищі князів, бояр та багатих купців і слугували для сплати боргів, данини та контрибуцій. Монетні гривні є економічним феноменом, притаманним здебільшого Київській Русі XI – XV ст., ніде більше в середньовічному світі такі злитки не використовували.

В XV ст. злитки гривні перестали бути грошово-платіжними одиницями, в зв'язку із безперервним їх псуванням та збільшенням масштабів карбування монет.

18 березня 1918 року можна вважати днем відродження гривні, але у іншій формі: не у формі злитка, а у вигляді державного кредитного білета. Проте не надовго.

Отже, виходячи з історичних свідчень, з 2 вересня 1996 року гривня по праву є національною валютою України. Але чи вірним є те, що розмінною монетою в нашій країні є копійка? Щоб відповісти на поставлене запитання спробуємо знайти відповідь на ще одне.

Від чого походить слово „рубль”?

Як уже зазначалось, попередниками монетних гривень були гривні прикраси, котрі рубались. Але і при використанні монетних гривень купці були змушені возити з собою гирі та ваги, так як часто доводилось рубати на здачу і монетні гривні. Це призвело до нової назви – **рубель**. Вперше ця назва згадується в Берестяних грамотах кінця XIII ст. і літописах XIV ст. Слово „рубель” чи „рубль” з'являється як назва половини гривні або коротшої її частини. Згодом слово „рубль” закріпилось як назва грошової одиниці Російської імперії, а копійка стає її розмінною монетою [4,5,6].

В 1534 році відбулась грошова реформа Олени Глинської, основною метою якої була заборона всіх старих Руських та іноземних монет, та заміна їх новою монетою – копійкою.

Копійка – назва загальнодержавної російської монети, введеної в обіг з 1534 року, що становить 1/100 рубля і називалась спочатку новгородською денгою або новгородкою, далі „копейной денгой” або коротко „копійкою” (від зображеного на ній „всадника с „копьем”) [3,5].

Етимологія цього слова надзвичайно проста. Так як на реверсі монети був зображений варіант герба Москви з її покровителем Георгієм Побєдоносцем зі списом (копьем), тому й закріпилась назва „копійка”.

Аналізуючи усе вище сказане можемо дати логічну і чітку відповідь на поставлене раніше запитання. Слово „копійка” з'явилося значно пізніше ніж гривня і, навіть, рубель та ще й не на території сучасної нашої держави. **Копійка – це сота частина рубля, але не гривні.** Тоді як, ще в часи Київської Русі кілька частин рубля (залежно від ваги) у сумі становили злиток гривні. А отже, на нашу думку, було б правильно та історично справедливо найменувати нашу розмінну монету не копійкою, так як це назва іноземного походження та сота частина грошової одиниці іншої країни, а рублем або ж рубликом. Це б допомогло вирішити одразу дві проблеми:

по-перше, розв'язати історичні неточності;

по-друге, подолати поширену у народі звичку найменувати нашу гривню рублем.

Список використаних джерел:

1. Владимир О. Принципи проведення географічної оцінки туристичних доходів та витрат / О. Владимир // Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. [Тернопіль: Переяслав-Хмельницький, 2016. [Вип. 27. [С112-116.
2. Дмитрієнко М. Гроші в Україні: факти і документи / М. Дмитрієнко, В. Ющенко, В. Литвин, Л. Яковлева. – К.: Фірма „ARS – UKRAINE”, 1998. – 456с.
3. Зварич В.В. Нумізматичний словник / В.В. Зварич. – Львів: вид-во львівського університету, 1972. – 147с.
4. Тхоржевський Р.Й. Нариси історії грошей в Україні. Навч. посібник / Р. Й. Тхоржевський. – Тернопіль: вид-во КАРП'ЮКА, 1999. – 238с.
5. Аникин А. Валютный портфель / А. Аникин, Е. Платонова. – М.: «СОМИНТЭК», 1995. – 681с.
6. Халатов С. История рубля и копейки / С. Халатов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://text.uuu.ru/coins/States/20040304143502States.html> - 72k